carū institutionū in diuino officio q̃sdam scp̃turis accepim⁹. q̃sdaz ꝓ apl̃ica traditione siue scp̃tis ꝓfirmatas p successores. q̃sdā etiā q̃z tñ institutio ignorat: ꝓsuetudine roboratas approbat vsus q̃b⁹ par ritus seu obſuātia debet. Nō igit lectoris moueat animⁿ si fortassis in h̄ opusculo legerit q̃ in sua nō nouerit eccl̃ia obseruari. aut nō inuenerit q̃cq̃d ibi seruat. Non enim vniuscuiusq̃z loci specialia. s̄ cōmunes atq̃z vsitatiores ritus h̄ ꝓsequmur. q̃ cōmunē nō pticularē doctrinaz tradere laboramus. Nec sit nob possibile quorūlibet locoꝝ specialia pscrutari. Decreuim⁹ itaq̃z p aie nr̄e salute atq̃z legētiū vtilitate secreta diuinoꝝ officioꝝ mysteria h̄ claro stilo put erit possibile exarare atq̃z digerē. ⁊ q̃ viris eccl̃iasticis p q̃tidiani vsus itelligētia necessaria visa sūt enucleare ⁊ medullit⁹ explicare. quēadmoduz ⁊ p illis q̃ circa iudicia ꝓsanct secularia. olim i speculo iudiciali fidelit egisse dinoscimur in statu dissimili ꝓstituti. Verūtñ sedulo pēsanduz ē q̃ circa ipa diuina officia plures sūt vsuales obſuantie. q̃ nec ad moralē nec ad mysticū ex institutiōe referūt itellectū. Sed nōnulle ꝓpter necessitatē. q̃dā ꝓpt ꝓgruitatē. q̃dā ꝓpter veteris ⁊ noue legis differētiā. q̃dā ꝓpt eaꝝ ꝓueniētiā. et q̃dā ꝓpt maiorē ipsoꝝ officioꝝ celebrietatē ⁊ reuerentiā inolite eē cognoscūt. Ūñ sic ait beatus Aug⁹. Talia diūsoꝝ locoꝝ diuersis moriḃ⁹ innumerabilit variant. ita vt vix aut nunq̃z oīno iueniri possint cause q̃s in eis ꝓstituēdis hoīes sūt securi. Bane liber iste rōnalis vocabulo describit. Naz quēadmodū i rōnali iudicij qd legalis pōtifex ferebat i pectore scriptū erat manifestatio ⁊ ꝓbitas. sic ⁊ h̄ rōnes varietatū i diuinis officijs ⁊ eaꝝ veritas describunt et manifestāt. q̃s i scrinio pectoris sui ecclesiaꝝ p̄lati ⁊ sacerdotes debēt fidelit ꝓfuare. Et sicut i illo erat lapis i cui⁹ splēdore filij israel deū sibi fore ꝓpiciū agnoscebant. sic ⁊ deuot⁹ lector ex hui⁹ lectiōis splēdore i diuinoꝝ officioꝝ mysterijs cruditus: agnoscit deuz nob fore ꝓpiciū. nisi forte ei⁹ indignatiōez culpe offēdiculo improuide incurram⁹. Illd q̃z q̃ttuor coloriḃ⁹ auroq̃z ꝓtextū erat. ⁊ h̄ vt p̄missū ē rōnes varietatuz i eccl̃iastic reb⁹ atq̃z officijs q̃ttuor sensib⁹ videlz historico. allegorico. tropologico. ⁊ anagogico: fide media colorātur. Distinguit aūt in octo ptes q̃s seriatim fauēte dño ꝓsequmur In q̃z ꝑma agetur de eccl̃ia ⁊ eccl̃iastic locis ⁊ ornamēt. de ꝓsecratiōib⁹ ⁊ d̄ sacramēt. In scda de eccl̃ie ministris ⁊ eoꝝ officijs. In tertia d̄ sacerdotalib⁹ et alijs indumētis. In q̃rta d̄ missa ⁊ de singulis q̃ i ea agūt. In q̃nta de alijs diuinis officijs i genere. In sexta specialit de singulis dominicis ⁊ feriis et festiuitatib⁹ ad dñm ꝓtinentibus. In septima de festiuitatibus sanctoꝝ ⁊ d festo ⁊ officio dedicationis eccl̃ie ac mortuorū In octaua de cōpoto ⁊ kalēdario.

Incipit liber ꝑm⁹

de eccl̃ia ⁊ eccl̃iasticis locis ⁊ ornamēt et de ꝓsecrationib⁹ ⁊ sacramētis.

In hac q̃ ꝑma hui⁹ opis pte de q̃busdaz generalibus tractare ꝑuidimus videlicz.

De ecclesia ⁊ eius ptib⁹.
De altari.
De picturis ⁊ imaginib⁹ ⁊ ornamentis ⁊ cortinis ecclesie.
De campanis.
De cimiterio ⁊ alijs sacris locis.
De eccl̃ie dedicatiōe ⁊ ꝓsecratione.
De altaris cōsecratione.
De cōsecrationibus ⁊ vnctionib⁹.
De sacramētis ecclesiasticis.

De ecclesia ⁊ eius partibus.

Primus ēt de eccl̃ia ⁊ ei⁹ ptib⁹ videam⁹. Notādū ē q̃ q̃ eccl̃iaꝝ alia ē corporalis i q̃ videlz diuina officia celebrāt. Alia spūalis q̃ ē fidelium collectio siue pl̃s p ministros ꝓuocat⁹. ⁊ in vnuz cōgregatus: ab eo qui vnanimes habitare facit in domo. Sicut enim corpalis ex cōgregatis lapidibus construitur. sic ⁊ spūalis ex diuersis hoībus ꝓgregat Ecclesia ergo grece d̄: conuocatio latine. quia omnes ad se vocat. qd nomē magis ꝑprie ꝓuenit ecclesie spirituali q̃z corpali quoniā homines non lapides ꝓuocātur. sepe tñ nomen signati attribuitur signāti.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Eccl'ia aūt materialis spūalem designat. vt dicet̄ vbi de ei⁹ cōsecratiōe aget̄. Rursus eccl'ia grece d̄r catholica. id ē. vniūsalis. qr p totū mundū est ꝯstituta seu diffusa. qr vniūsi in deuz credentes in vna debent eē cōgregatione. Vel qr in ea est generalis doctrina ad instructionē oīuz fidelium. Sinagoga q̄z grece cōgregatio d̄r. qd ꝓpriū nomē iudeorū ꝑl's tenuit. ip̄oꝝ enim ꝓprie synagoga dici solet. q̄uis ⁊ ecclesia dicta sit. Apl'i tñ nunq̄ synagogam dixerūt. ꝫ semp eccl'iam: forte discernēdi causa. Dicit̄ etiā p̄ñs eccl'ia syon. eo q ab hac peregrinatione longe posita: ꝓmissionem rerū celestiū speculat̄. ⁊ ido syon. id est. speculatio nomē accepit. Pro futura v̄o patrie pace hierusalē vocat̄. Naz hierusalē pacis visio interpretat̄. Dicit̄ etiā eccl'ia dom⁹ dei. sic dicta a domate quod grece d̄r tectū quasi dans manere vnanimes in se. Dicit̄ etiā qñq̄ kiriaca. i. dominicalis. Qñq̄ basilica qd v̄bum grece sonat latine regia seu regalis a rege scz basilio Carnaliū eni regū palacia sic dicta sūt Nostra aūt orationis domus regia dicit̄ qr in ea regi regū seruit̄. Qñq̄ templum q̄si tectū amplū in q̄ regi deo sacrificia offerunt̄. Et qñq̄ dei tabernaculū quia in p̄nti vita peregrina est. ⁊ in itinere ad patriam pergens vt iam dicet̄. Vel dicit̄ taberna culū q̄si taberna dei. ꝓut sub eccl'ie dedicatione dicet̄. Quare etiā dictum est tabernaculū vel arca testimonij ⁊ sub titulo de altari dicet̄. Qñq̄ v̄o martyriū qd in honorē alicui⁹ martyris sancti fit. Qñq̄ capella. ꝓut in scd̄a ꝑte sub tractatu de sacerdote dicet̄. Qñq̄ cenobiū. Qñq̄ sacrariū. qñq̄ sacellum. Qñq̄ dom⁹ orationis. Qñq̄ monasteriū. ⁊ qñq̄ oratoriuz. Generaliter tñ q̄libet locus ad orandum statutus oratoriū dici potest. ¶ Rursus eccl'ia qñq̄ d̄r corpus xp̄i. Qñq̄ etiā virgo vocat̄ iuxta illud. Emulor eni vos ⁊c̄ Qñq̄ sponsa quam xp̄s sibi desponsauit in fide. de q̄ in euangelio. Qui habet spōsam spōsus est. Qñq̄ mater. qr quotidie in baptismo spūales filios deo parit. Qñq̄ filia. iuxta illud ꝓphete. ꝓ patrib⁹ tuis nati sunt tibi filij. Item qñq̄ ponitur vidua. qr ꝓpter pressuras nigrescit ⁊ vt rachel nō ꝯsolat̄ Qñq̄ meretrix figuratur. ꝓpter eccl'iam de gētib⁹ cōgregatā. Quādoq̄ vocat̄ ciuitas. ꝓpter cōmunionem sanctoꝝ ciuiū. murata ꝓpter munitionez scripturarū q̄b⁹ heretici arcent̄. habēs lapides et ligna diuersi generis. qr diuersa sūt merita singuloꝝ ꝓut iam dicet̄. Quicquid autē synagoga ꝑ legem accepit. hoc nunc eccl'ia a xp̄o cuius sponsa est ꝑ gr̄az recepit et in melius cōmutauit. ¶ Sane non est noua oratorij siue eccl'ie institutio p̄cepit nāq̄ d̄ñs moysi i mōte synai vt faceret tabernaculuz de cortinis mirifice fabricatis. Diuisū eni erat interposito velo i duas partes. cuius ꝑs prior sancta. vbi popul⁹ sacrificabat. interior v̄o sancta sāctorū vbi sacerdotes ⁊ leuite ministrabāt dicebātur. vt dicet̄ in ꝓhemio q̄rte ꝑtis. Qd postq̄ vetustate cōsumptum ē. iussit d̄ñs fieri templum qd salomon edificauit opere mirifico. duas habēs ꝑtes vt et tabernaculū Reg. iij. ca. viij. Ab vtroq̄ v̄o scz a tabernaculo ⁊ a tēplo nr̄a materialis eccl'ia formaz sumpsit. In cui⁹ ꝑte anteriori populus audit ⁊ orat. i sanctuario vero clerus p̄dicat. iubilat ⁊ ministrat. Tabernaculū aūt qr in itinere factū qñq̄ gerit typum mūdi qui transit ⁊ ꝯcupiscētia eius. Unde ꝯstat ex q̄ttuor cortinarū coloribus. sicut et mundus cōpactus est ex q̄ttuor elemētis. Deus igit̄ in tabernaculo. deus est in hoc mūdo velut in templo xp̄i sanguine rubricato. Expresse vero tabernaculū typuz gerit eccl'ie militantis q̄ non habet h̄ manentē ciuitatē. ꝫ futuram inq̄rit. ideoq̄ dicit̄ tabernaculū. tabernacula eni militantiū sunt. Deus eni i tabernaculo deus ē in fidelibus suo noīe cōgregatis. Pars p̄ma tabernaculi in q̄ populus sacrificabat vita est actiua. in q̄ populus in ꝓximi dilectione laborat. pars v̄o altera in q̄ leuite ministrabāt vita est contemplatiua. in q̄ dilectioni ⁊ ꝯtemplatiōi dei religiosorū viroruz sincera ꝯuersatio vacat. Tabernaculū v̄titur in templum. qr d̄ militia currit̄ ad triumphum. ¶ Est autē eccl'ia sic edificāda. Paratoq̄ nanq̄ fundamēti loco iuxta illud. Bñ fundata est domus d̄ñi super firmam petrā. debet ep̄s vel sacerdos de ei⁹ licentia ibi aquaz aspergere bñdictaz. ad abigēdas inde demonū fantasias. et primariū lapidem cui

impressa sit crux in fundamento ponere. Debet quoq; sic fundari vt caput recte i/spiciat versus orientem. de quo dicetur i p hemio q̃nte partis. videlz versus ortũ solis equinoctialem. ad denotaudũ q̃ ecclesia que in terris militat tẽperare se debet equanimiter in psperis ⁊ i aduersis. ⁊ nõ versus solsticialem. vt faciunt q̃dam. Ceterũ si muri hierl'm que edificatur vt ciuitas. edificari per iudeos iubentur s̃m prophetam. quãto magis ⁊ nos muros eccl'ie nostre edificare debemus. Siquidem ecclesia materialis. in qua populus ad laudandũ deum conuenit sanctam significat ecclesiam. que in celis viuis ex lapidibus construitur. Hec est domus domini firmiter edificata. cuius fundamentũ est angularis lapis xp̃s. super quo fundamẽto positum est fundamentũ apostolorum ⁊ prophetarum. sicut scriptum est. Fundamenta eius in montibus sanctis. Superedificati parietes iudei sunt ⁊ gentiles d̃ quattuor mundi ꝑtibus ad xp̃m venientes et q̃ per ip̃m crediderũt seu credũt ⁊ credẽt. Fideles autẽ ad vitam p̃destinati sunt lapides in structura hui⁹ muri. qui semper vsq; ad finem huius mũdi edificabit̃. Lapis v̾o super lapidẽ ponitur quando magistri eccl'ie iuniores in ꝓprium studium assumunt ad docendũ ⁊ corrigendũ ⁊ stabiliẽdum in sancta eccl'ia. Habet lapides sup̃ se ad ferendũ ꝓ edificio. quicunq; laborem fraternũ portat. grossiores v̾o lapides ⁊ politi seu q̃drati q̃ ponũt̃ altrinsec⁹ foris in quoꝝ medio miores lapides iacẽt sũt viri ꝑfectiores q̃ suis meritis ⁊ orationib⁹ ꝯtinent infirmiores in sancta ecclesia Cementũ aũt sine q̃ muri stabilitas eẽ nõ põt fit ex calce sabulo ⁊ aq̃. Calx feruens charitas ẽ. que sibi cõiungit sabulũ. i. terrenũ opus. qꝛ vera charitas solicitudinẽ maximã habet mixtam ꝓ viduis senibus pupillis ⁊ debilib⁹. ⁊ ideo studet operari manibus vt habeat vnde eis benefaciat. Ut autem calx ⁊ terra ad edificium muri valeant. aque cõmixtione cõglutinantur Siquidẽ aqua spũssanctus est Sicut eni sine cemento lapides muri non simul iunguntur ad muri stabilitatem. sic nec homines ad edificiuz celestis hierl'm p̃nt simul sine charitate iungi. quã spũssanctus operatur. Omnes muri lapides politi sunt ⁊ quadrati. i. sancti mũdi ⁊ firmi. q̃ videlicz ꝑ man⁹ sũmi artificis disponũtur in ecclesia ꝑmãsuri. quoꝝ q̃dã ferunt̃ et nõ ferũt vt simpliciores i eccl'ia. alij ferũt̃ ⁊ ferunt vt medij. alij tm̃ ferunt et nõ ferunt̃ nisi a solo xp̃o q̃ est singulare fundamentũ vt ꝑfecti. Omnes q̃dez vna charitas more cementi ꝯiungit. dũ viui lapides pacis cõpage colligant̃. Christ⁹ noster mur⁹ fuit in ꝯuersatione. ⁊ antemurale in passione Sane iudeis muros in hierl'm edificãtib⁹ aderãt inimici volentes illoꝝ op⁹ impedire ita q̃ sicut i hesdra legit̃ adeo ab hostibus infestabãt̃ q̃ vna manu ponebant lapides in muros. ⁊ alia manu ꝯtra hostes pugnabant. Et nobis muros eccl'ie edificantib⁹ assunt in circũitu inimici scz vicia siue peruersi hoĩes opa nostra impedire volẽtes. Unde muros. i. v̾tutes edificando hostes impugnem⁹. ⁊ iux̃ morẽ iudaici ꝓpl'i teneam⁹ arma nostra. i. scutum fidei loricã iusticie. galeã salutis. ⁊ gladiũ v̾bi dei i manib⁹ nostris. vt nos ꝯtra illos defendamus. Et opilio seu sacerdos sit nobiscũ vice xp̃i. qui doceat nos ꝑ lectionez ⁊ muniat ꝑ orationẽ. Porro ex q̃b⁹ tabernaculũ in vteri testamẽto fieret ostẽdit dn̄s dicẽs in exodo ad moysen Sume primitias. i. preciosa queq; a ꝓpl'o isrl'. s̃ ab eo tm̃ q̃ vltro obtulerit aurũ ⁊ argentũ ⁊ es. iacinctũ ⁊ purpurã coccũq; bis tinctuz. i. setã iacinctini ⁊ purpurei ⁊ coccinei coloris ⁊ bissini. qd̃ est gen⁹ lini egyptiaci molle ⁊ candidũ. pilosq; caprarũ ⁊ pelles arietũ rubricatas. q̃s parthicas dicim⁹ quia parthi sic colorari eas excogitauerant. et pelles iacictineas ⁊ ligna sethim. Est aũt sethim nomẽ mõtis ⁊ regionis ⁊ arboris q̃ ẽ sil'is albe spine in folijs. ⁊ ẽ leuissimuz lignũ ⁊ imputribile ⁊ incremabile. oleum q̃z ad lumiaria. ⁊ aromata in vnguenta ⁊ thimiama boni odoris. ⁊ lapides onichinos. ita q̃ sardonices ⁊ gẽmas sãctuariũ faciãt mihi vt habitem i medio eoꝝ. ne sit eis labor recurrere ad mõtẽ hũc. Hec plene magister i historijs ꝓseq̃t̃ sup̃ exo. Dispositio aũt eccl'ie materialis modũ hũani corꝑis tenet. Cãcellus siue loc⁹ vbi altare ẽ caput rep̃sentat crux ex vtraq; ꝑte brachia ⁊ manus. reliqua ꝑs ab occidẽte

q̃cquid corpis supesse videt. sacrificium altaris vota significat cordis. Sed et fm Rich. de sancto victore dispositio eccl̃ie triplicē statū in eccl̃ia saluādoꝝ significat sanctuariū eni significat ordinē virginuꝝ chor' ꝯtinētiū. corp' ꝯiugatorū. Stricti' ē eni sanctuariū q̃ chor'. ⁊ chor' q̃ corp' qꝛ pauciores sūt ꝓgines q̃ ꝯtinētes. ⁊ isti q̃ ꝯiugati. Sacratior q̃z ē loc' sanctuarij q̃ chorus. ⁊ chorus q̃ corpus. qꝛ dignior ē ordo ꝓginū q̃ ꝯtinentiū. ⁊ illoꝝ q̃ cōiugatoꝝ. Adhuc eccl̃ia ex q̃ttuor parietib'. id ē. ex doctrina q̃ttuor euāgelistarū lōgalataq̃ surgit in altū. i. in alta ꝓtutū. longitudo eccl̃ie lōganimitas est q̃ patiēter aduersa tolerat donec ad patriā peruenīat. latitudo charitas ē. q̃ dilatatione mentis amicos ī deo ⁊ inimicos diligit ꝑ quē deuꝝ altitudo ꝓvero spes ē future retributionis q̃ ꝓspera ⁊ aduersa ꝯtemnit. donec videat bona dñi in terra viuentiū. Rursus in templo dei seu gratie est fundamētum fides. q̃ est de re non visa. tectū charitas q̃ opit mltitudinē pctōꝝ. hostiū obediētia de q̃ dñs inq̃t: Si vis intrare in vitā seruā mādata. pauimentū būlitas. de q̃ ps. Adhesit pauimēto aia mea. q̃ttuor laterales parietes sūt q̃ttuor p̄ncipales ꝓtutes iusticia. fortitudo. prudentia. et tpantia. Hec sunt in Apoc. q̃ttuor latera ciuitatis eq̃lia. fenestre sūt hospitalitas cū hilaritate. ⁊ miscōia cuꝝ largitate. De hac domo dñs ait: Veniem' ad eū ⁊ mansionē apud eū faciem'. Quedā tamē eccl̃ie in moduꝝ crucis formant. ad notandū nos mundo crucifigi. seu crucifixū sequi debere. iuxta illō. Qui vult venire post me abneget semetipm ⁊ tollat crucē suā ⁊ sequatur me. Nōnulle etiā in modū circuli rotundi formant q̃ significāt eccl̃iaꝝ dilatatā esse ꝑ circulū orbis. Vñ illud. Et in fines orbis terre ꝓba eoꝝ. Seu ꝯ de circulo orbis pueniem' ad circuluꝝ corone eknitatis. Sane chorus clericoꝝ est ꝯsensio cantantiū vel multitudo ī sacris collecta Dictus ē autē chorus a chorea vel corona. olim enim in modū corone circū aras stabāt ⁊ ita psalmos ꝯcorditer ꝯcinebāt. Ꝓꝝ flauianus et theodor'. alternatim psallere ꝯstituerunt edocti ab ignatio. q̃ sup b̄ fuit diuinitus edoct'. Duo g̃ chori psallētiuꝝ designant angelos ⁊ spūs iustoꝝ q̃si reciproca volūtate laudantiū ⁊ se ad bonam opationem inuicē exhortantiuꝝ. Alij chorū dixerūt a cōcordia q̃ in charitate cōsistit. qꝛ q̃ charitatem nō hꝝ ꝯuenienter cātare nō potest. Quid aūt chorus iste significet et quare ī illo maiores sedēt et potiores dicēt ī q̃rta pte sub introitu ⁊ sub titulo de accessu pōtificis ad altare. Et nota ꝯ cū vn' cantat ꝛ grece monodia. latine ticiniū. cum vo duo cātant biciniū appellat. cū multi chorus. Exedra ē absida siue volta q̃dam separata modicū a templo. vel a palatio sic dicta qꝛ ex̄ heret muro. grece āt sidon vocat. ⁊ significat fideles laicos xp̄o ⁊ eccl̃ie inherētes. Cripte siue spec' supterranee. q̃ in q̃busdaꝝ fiūt eccl̃ijs. sūt heremite cultores siq̃dē secretioris vite Atriū eccl̃ie significat xp̄m ꝑ quez in celestē hierl̃m ptꝝ ingressus. qd̄ ⁊ porticus ꝛ. sic dicta a porta vel ꝯ sit apta. Turres eccl̃ie p̄dicatores sūt ⁊ p̄lati eccl̃ie. q̃ sūt munimē et defensio ei'. Vñ spōsus ad spōsaꝝ ī cātic amoris sic loq̃tur. Collū tuuꝝ sicut turris dauid edificata cū ꝓpugnaculis. Pinnaculū turris vitā vel mentē p̄lati q̃ ad alta tēdit rep̄sentat. Gallus sup eccl̃iaꝝ posit' p̄dicatores designat. Gall' eni ꝓfūde noctis ꝯuigil horas ei' cātu diuidit. dormiētes excitat. diē appropinquātē p̄cinit. sed p̄us seip̄m alarū verbere ad cātandū excitat. Hec singula mysterio nō carēt. Nox eni est b̄ seculū. dormiētes sūt filij hui' noctis ī peccatis iacētes Gall' p̄dicatores q̃ distincte p̄dicāt ⁊ dormientes excitāt. vt abiciāt opa tenebraꝝ clamantes. Ue dormientib'. Exurge q̃ dormis Lucē futurā p̄nūciant. dū diem iudicij ⁊ futurā gl̃iam p̄dicāt. ⁊ prudēter añq̃ alijs ꝓtutes p̄dicent. se a somno peccati excitātes corpus suū castigāt. Vñ apl's Castigo corp' meū ⁊c̄. Hi etiā sicut et gall' ꝗ ventū se vertūt qñ icrepādo ⁊ arguēdo ꝯtra rebelles fortiter resistūt. ne lupo veniēte fugisse arguantur. Virga ferrea in qua gall' sedet rectum rep̄sentat predicantis sermonem vt non loquatur ex spū hominis sed dei iux̄ illō. Si quis loquitur quasi ꝓmones dei ⁊c̄. Quod vero virga ip̄a est supra crucē seu summitatē eccl̃ie posita. innuit ꝓmonem scp̄turaꝝ ꝯsummatū esse et ꝯfirmatū

Ñ dñs in passione ait: Consūmatū ē. et
titul⁹ ei⁹ sup eū indelibiliter script⁹ ē To-
lus. id est sūmitas tēpli eminens et rotun
da sup quē crux ponit̄ ppter sui rotundi
tatē significat q̄ pfecte et inuiolate catho
lica fides p̄dicanda sit et tenēda. Quā ni-
si quisq̄ integrā inuiolatamq̄ seruauerit
absq̄ dubio ineternū peribit. Fenestre ec
clesie vitree sūt sc̄pture diuine. q̄ ventuz ⁊
pluuiā repellūt. i. nociua ꝓhibēt. ⁊ dū cla
ritatē veri solis. i. dei: in eccl̄iaz. id ē. i cor-
da fideliū trāsmittūt inhabitantes illumi
nant. Hē intus latiores sunt. qz mysticus
sensus amplior est ⁊ p̄cellit litteralē. Itez
p fenestras q̄nq̄ sensus corpis significāt.
qui extra stricti esse debent. ne vanitates
hauriāt. ⁊ intus petere ad dona spūalia li
beri⁹ capiēda. Per cācellos vo q̄ sunt aī
fenestras ꝓphas vel altos doctores ob-
scuros intelligim⁹ eccl̄ie militātis. in q̄b⁹
ob duo charitatis p̄cepta qñq̄ due colū-
ne duplicant̄ ꝑm qd̄ ⁊ apl̄i bini ad p̄dicā-
dū mittunt̄. Ostiū eccl̄ie est xp̄s. Unde i
euangelio. Ego sum ostiū dicit dñs. Apo
stoli etiā porte eius sunt. Dictū est autem
ostiū ab obsistendo his q̄ foris sūt. vel ab
ostendēdo aditu. Ualua vo dr a voluēdo
Porta a portādo. qz p eā portāt̄ quecūq̄
offerunt̄ Colūne vo eccl̄ie ep̄i ⁊ docto
res sūt. q̄ templum dei p doctrinā sicut et
euāgelistē thronū dei spūaliter sustinent.
Hi nēpe p sonoritate diuini eloquij argē-
tee colūne dicunt̄. iuxta in canticis cātico
rū. Colūnas fecit argenteas. Ñ ⁊ moy-
ses in ingressu tabernaculi posuit q̄nq̄ co
lūnas ⁊ aī oraculū. i. sancta sctōz. iiij. qd̄
exponet̄ in sexta pte sub titulo de tpe ad-
uentus. Licet aūt colūne plures sint tñ se
ptē esse dicūt̄. iuxta illd̄. Sapiētia edifica
uit sibi domū. ⁊ excidit colūnas. vij. Quo
niā ep̄i esse debēt septiformi gr̄a spūsan-
cti repleti ⁊c̄. Jacob⁹ eni ⁊ iohānes vt ait
apl̄s videbant̄ colūne. Bases colūnaruz
sunt apostolici ep̄i: vniuersalis eccl̄ie ma-
chinā supportantes. Capita colūnaz sunt
mētes ep̄oz ⁊ doctoz. sicut eni capite mē
bra sic mēte vba nr̄a dirigūt̄ ⁊ opa. Capi
tella q̄z sūt vba sacre scripture quorū me-
ditationi subdimur ⁊ obseruantie. Pauī
mentū eccl̄ie est fidei nostre fundamētum
In eccl̄ia vo spūali pauimentū sunt pau-
peres xp̄i scilz paupes spiritu. q̄ se in oib⁹
humiliant. q̄re ppter humilitatē pauimē
to assimilant̄ Rursus pauimētū qd̄ pedi
bus calcat̄ vulgus est. cui⁹ laborib⁹ eccle-
sia sustentat̄. Trabes q̄ domū cōiungunt
sūt p̄ncipes seculi vel p̄dicatores q̄ eccl̄ie
munīūt vnitatem. Hi vbo: illi facto. Re-
clinatoria in eccl̄ia signāt ꝓtemplatiuos i
q̄bus de⁹ sine offensa q̄escit qui qz sūmaz
diuinitatē ⁊ eterne vite claritatē ꝓtēplan
tur auro cōparant̄. Ñ in cāticis dr. Re-
clinatoriū fecit aureū. Tigna in eccl̄ia sūt
p̄dicatores q̄ eaz spūaliter subleuant. La
quearia siue celature sūt p̄dicatores q̄ eaz
ornāt vel roborāt. de q̄b⁹ qz p vicia nō pu
trescūt spōsa gloriat̄ i eisdē cāticis dicens
Tigna domoz nr̄az cedrina. laq̄aria. cy-
pressina. Be⁹ eni eccl̄iaz sibi ꝓstituit viuis
lapidib⁹ ⁊ lignis imputribilib⁹. iuxta illd̄
Ferculū sibi fecit rex salomon de lignis li
bani. i. xp̄s de sanctis castitate cādidatis
Be b̄ aliter sb̄ titulo d̄ picturis dicet̄. Cā-
cellus. i. caput eccl̄ie humilior reliquo cor
pore eccl̄ie. mysticat quāta hūilitas debe
at eē in clero seu p̄lato iuxta illd̄. Quāto
maiores humilia te in oib⁹. Cācelli vero
q̄bus altare a choro diuidit̄ sepationē ce-
lestiū significāt a terrenis. De cācello seu
peribulo chorū circūeunte dicet̄ sb̄ titulo
d̄ picturis. Stall⁹ ad sedendū in choro de
signat q̄ aliqñ corp⁹ recreāduz ē. qz qd̄ ca
ret alterna requie durabile nō ē Pulpitū
in eccl̄ia ē vita pfectoz. ⁊ dr q̄si publicum
siue in publico loco cōstitutū. Nēpe legit̄
ij. Paral. vj. q̄ salomō fecit basim eneam
ponēs eā in medio basilice. stetitq̄ sup eā
⁊ extēdens manū suā loquebat̄ pl̄o dei.
Esdras q̄z fecit gradū ligneū ad loquēdū
in q̄ stans sup vniuersum populuz emine
bat. Analogiū etiā dr qz in ea vbū dei
legit̄ ⁊ enunciat̄. logos eni grece vbū vel
ratio dicit̄. qd̄ dicit̄ etiā ambo ab ambien
do. quia intrātē ambit ⁊ cingit. de quo in
quarta parte sub titulo de euāgelio dicet̄
Horalogiū p qd̄ hore legunt̄. i. recolli-
gunt̄ significat diligentiā quā sacerdotes
in dicēdis canonicis horis debito tēpore
habere debēt. iuxta illud. Septies in die
laudē dixi tibi. Tegule tecti q̄ imbrē a do
mo repellūt. sunt milites qui eccl̄iam a pa-
ganis ⁊ ab hostibus ꝓtegūt. Coclee qua-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rum exemplar a templo sumit salomonis
sunt vie muris interuolute latēter. per q̄s
archana cogitationū singulorꝫ accipim⁹.
q̄s soli qui ad celestia g̃diunt agnoscunt.
De gradibus p q̄s ad altare ascenditur i
sequenti titulo dicet. Sacrariū siue loc⁹
in q̄ sacra reponunt siue in q̄ sacerdos sa/
cras vestes induit. vterū sacratissime ma
rie significat. in q̄ xp̄s se sacra veste carnis
vestiuit. Sacerdos a loco i quo vestes in
duit ad publicuꝫ pcedit. qz xp̄s ex vtero
vrginis pcedēs in munduꝫ venit. Locus
ep̄i in eccl̄ia altior ē sic̄ in scd̄a pte sub tra-
ctatu de ep̄o dicet. Prope altare etiaꝫ qd̄
xp̄m significat collocat piscina seu laua/
crū. i. xp̄i miscd̄ia in q̄ man⁹ lauant. ad no
tandū q̄ in baptismo ⁊ pnia. q̄ p illā signi
ficant a pctōꝫ sordib⁹ diluimur. qd̄ a ve/
teri testamēto tractū ē. Legit enim Exo.
xxx. ⁊. xl. q̄ moyses fecit labiū eneū cū ba
si sua in tabernaculo. i quo sacerdos aarō
⁊ filij lauarent accessuri ad altare vt in eo
offerrēt timiama. Lumē qd̄ in eccl̄ia acce
dit xp̄m significat. iuxta illud. Ego sum
lux mūdi. Et Job. Erat lux vera ⁊c. Vel
lumiaria eccl̄ie significāt apl̄os ⁊ ceteros
doctores. q̄ꝫ doctrina fulget eccl̄ia vt sol
⁊ luna. de q̄b⁹ dn̄s ait: Vos estis lux mū
di. i. bonorꝫ operꝫ exēpla. Vn̄ ipse admo/
nens eos ait: Luceat lux vr̄a coraꝫ hoib⁹
Illuminat aūt eccl̄ia ex p̄cepto dn̄i. Vn̄
i Exo. xxvij. legit. Precipe filijs aarō vt
offerāt oleū de arboribꝫ oliuarꝫ purissimū
vt ardeat lucerna semp in tabernaculo te
stimonij. de q̄ in sequēti pte sb̄ tractatu d̄
acolito dicet. Fecit q̄ꝫ moyses lucernas
septē q̄ sūt septē dona spūssancti. q̄ i nocte
hui⁹ seculi tenebras nr̄e cecitatis illustrāt
q̄ sup cādelabra ponunt. qz redeuit supra
xp̄m spūs sapiētie et intellect⁹. spūs ꝯsilij
⁊ fortitudinis spūs sciētie ⁊ pietat⁹. ⁊ spi-
ritus timoris dn̄i. q̄b⁹ p̄dicauit captiuis
indulgētiā. Pluralitas in eccl̄ia lucerna/
rū pluralitatē designat i fidelib⁹ gratiarꝫ.
Crux triūphalis in plerisq̄ locis i me/
dio eccl̄ie ponit ad notandū q̄ de medio
corde redēptorez nostrū diligim⁹. q̄ iuxta
salomonē corp⁹ suū media charitate con-
strauit ppter filias hierl̄m. ⁊ vt oēs signū
victorie videtes dicāt. Aue sal⁹ toti⁹ secu
li. arbor salutifera. et ne vnq̄ in nobis di-
lectio dei obliuioni tradat q̄ vt seruū redi
meret tradidit vnicū filiū ꝗ crucifixū imi/
temur. Crux aūt in altuꝫ dirigit p qd̄ xp̄i
victorie designat de ꝗ dicet vbi de eccl̄ie
cōsecratione aget. Quare eccl̄ia intus et
nō ex ornet sub tractatu de picturis dice-
tur Claustrū sicut ait sicardus ep̄s cre
monent i mitrali. ab excubijs ⁊ custodijs
leuitarꝫ circa tabernaculū. vel ab atrio sa-
cerdotū. vel a porticu salomonis ad tem/
plum sumpsit exordiū. Precepit enī dn̄s
moysi ne leuitas cuꝫ plebeia multitudine
numeraret. ꝗ cōstitueret eos sup taberna-
culū testimonij ad portandū ⁊ custodien/
dū. ppter qd̄ dn̄i p̄ceptuꝫ dū diuina per/
agunt mysteria clerici debēt in eccl̄ia sta-
re a laicis segregati. Vn̄ statuit cōcilium
maguntinen. q̄ ps illa q̄ cācellis diuidit
ab altari psallētib⁹ tm̄ pateat cleric⁹. Por
ro sicut tēplū triūphantē designat eccl̄iaꝫ
sic claustrū celestē significat paradisuꝫ. vbi
erit cor vnū ⁊ idē in dei dilectiōe ⁊ volun
tate. vbi oia cōiter possidebūt. qz q̄ quis
min⁹ habebit in se in alio se gaudebit ha-
bere. qz de⁹ erit oia in oib⁹. Ideoq̄ regu/
lares vnanimiter in claustro degentes ad
seruitiū dei surgūt ⁊ secularia relinquen/
tes in oib⁹ vitam cōmunē ducūt. Diuersi
tas aūt officinarū et officiorū iu claustro.
diuersitas ē mānsionū cū diuersitate p̄mio
rum in regno. Quoniā in domo pr̄is mei
mānsiones multe sunt dicit dn̄s. Moraliter
vero claustrū ē anime cōtēplatio. vbi se
recipit dum a turba cogitationū carnaliū
separat ⁊ sola celestia meditatur. In hoc
claustro sunt q̄ttuor latera scz contempt⁹
sui. cōtempt⁹ mūdi. amor primi. et amor
dei. Vnūquodq̄ autē latus suū habet or
dinē colūnarum. Contemptus sui habet
mētis humiliationē. carnis afflictionem.
humilē sermonē. ⁊ similia. Basis oiuꝫ co
lumnarꝫ est patientia. In hoc claustro di
uersitas officinarū est diuersitas virtutum
Capitulū est cordis secretuꝫ. de hoc tamē
aliter dicetur in quinta parte sub titulo d̄
p̄ma Refectorium dilectio sancte medita
tionis Cellariuꝫ sacra scriptura. Dormi-
toriū munda cōscientia. Oratoriuꝫ vita i-
maculata. Ort⁹ arborꝫ ⁊ herbarꝫ ꝯgeries
virtutū. Pute⁹ aquarꝫ viuētiū irrogatio
donorꝫ. q̄ hic sitim mitigāt ⁊ in futuro pe-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nitus extinguēt ¶ Sedes aūt ēpales que iux̄ beati petri dispositionē sunt i singulis ciuitatib⁹ antiq̄tus cōsecrate. put dicet i phemio scōe ptis. nō i memoriaz ꝓfessoz ꝯ ad honorē apl'oz ac martyz ⁊ precipue btē marie ꝟginis veterū deuotio dedicauit. Letez ideo in ecc'ia ꝓuenimus. vt ibi delictoz veniaz postulem⁹. ⁊ diuinis laudib⁹ insistam⁹. vt dicet in phemio quinte ptis. ⁊ vt ibi bona siue mala iudicia audiamus. ⁊ dei cognitionē discam⁹ ⁊ accipiamus. ⁊ vt dominicū corp⁹ ibi māducem⁹. In ꝓuētu ecc'ie mulieres ⁊ viri seorsū habitāt. qd ꝓm bedā a veteri ꝓsuetudine deriuatū accipimus. ⁊ inde fuit q ioseph et maria puerū dereliquerūt. qm̄ alter illuz quē secū nō cernebat cū altero eē putabat Causa aūt diuisionis ē. qz caro viri ⁊ mulieris si ꝓpius accesserint ad libidinē accēdunt. Ulñ cū ibi pctā deflere debeam⁹. ne cesse est tūc eoz fomenta et delectationes carnales vitari ¶ Masculi aūt i australi. femine aūt i boreali siue in aq̄lonari pte manent. vt ostendat firmiores sanctos debere stare ꝗ maiores hui⁹ sec'i tēptationes. Infirmiores ꝟo ꝗ minores. seu fortiorem firmiorēq̄z sexū i aptiori loco cōsistere debere. qm̄ ꝓm apl'm. Fidelis ē de⁹ q̄ nō patiet vos tēptari supra id qd potestis sustinere Ad hꝰ etiā ptinet q iobes vidit angelū fortē q̄ posuit suū pedē dextrū sup mare. nā ⁊ fortiora mēbra maiorib⁹ periculis opponunt. Secōm alios vero viri in parte anteriori. mulieres in posteriori manent. qz vir caput ē mulieris. ideoq̄z dux eius. ¶ Mulier q̄z velata capite esse debet in ecclesia. qz non est imago dei. ⁊ qz p illam p̄uaricatio inchoata ē. ideoq̄z in ecc'ia ꝓpt reuerētiā sacerdotis q̄ est xp̄i vicarius coram eo tanq̄ corā iudice ꝓpter reatus originē habeat caput velatum nō liberū. nec ꝓpter eandē reuerentiam habeat ptātem loquendi in ecc'ia coram eo. ¶ Olim aūt viri ⁊ mulieres comā sibi nutrientes assistebant in ecc'ia nudo capite crinib⁹ gloriantes. quod inhonestū erat. ¶ Qualis locutio in ecclesia habenda sit apostol⁹ ostendit dicēs: Loquētes vobis metipis i psalmis ⁊ hymnis ⁊ cāticis spūalibus. Unde ibi a verbis supfluis abstinendū est iuxta illud Ohryſ. In aulaz regiā ingressurus habitu et incessu te componas. angeli eni domini assunt. quia dom⁹ dei plena ē virtutibus in corporeis. Et domin⁹ ad moysen ⁊ angel⁹ ad iosue. Solue calciamentū de pedib⁹ tuis locus eni i quo stas sanct⁹ est. ¶ Ultimo notandū est q ecclesia ꝓsecrata reos sanguinis ad se cōfugientes. q̄ in illa vel ꝓtra illā non deliquerunt defendit. ne vitaz pdant aut membra. Unde legitur q ioab in tabernaculuz fugit. ⁊ cornu altaris aprehendit. Idē etiā ꝓuilegiū habet non cōsecrata in qua diuina officia celebrātur. Corpus autē christi a talibus sumptum eos non defendit nec confugiētes ad illud. tum quia illud ꝓiuilegiū ecclesie concessum est quare non est ad alia ꝓtrahendum. tum quia illud est cib⁹ anime non corpis. Unde animā liberat ⁊ nō corpus. Ecclesie tribus de causis de loco ad locuz mutant. Primo ꝓpter necessitatem ꝓsecutorum. Secūdo ꝓpter difficultatē locoz puta ꝓpter aeris intemperiem Tertio cuz maloz societate grauāt. ⁊ tūc cum consilio pape vel episcopi. Quare ecclesiam ingrediēs signo crucis se munit. dicet in phemio q̄nte ptis.

¶ De altari.

Altare in ecclesia ꝓpter tria fit put sub ei⁹ dedicatione dicet. ¶ Sciēdū aūt est q Noe ꝓmus. deinde ysaac abraam et iacob altaria edificasse legunt. q̄ nō aliud q̄z lapides erecti intelligunt. sup q̄s sacrificia mactabant que supposito igne cremabant. ¶ Moyses etiā fecit altare de lignis sethim ⁊ idem altare timiamatis. qd vestiuit auro purissimo put legitur Exo. xxv. ⁊. xxvij. ⁊. xxix. c. vbi etiā ponitur forma ipius altaris. Salomō q̄z sicut legitur. iij Regl. vij. ca. ꝓpe finem. altare aureuz fabricauit. Ab his q̄dem antiq̄s patrib⁹ altaria modernorū sumpserūt exordiū. q̄ in cornua q̄ttuor erigūtur. quorū q̄dam vni⁹ sunt lapidis. q̄dam ex pluribus cōponūt Nempe altaria ⁊ are aliquotiēs indifferēter inueniunt. Interest tamē. Naz altare q̄si alta res vel alta ara dr i q̄ sacerdotes incensū adolebāt. Ara ꝟo q̄si area. i. plana vel ab ardore dr qz i ea sacrificia ardebāt. Et nota q multiplex in scriptur] legit al/

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf